

Páskándi Géza versei

1

Mióta a *Vendégség* két színházban: Budapesten és Békéscsabán sikert aratott, Páskándi Géza neve gyakran jelenik meg a sajtóban, s jól cseng a közönség fülében. Ám nem mindenki tudja, hogy a népszerű és modern drámaíró, aki a romániai magyar drámát Kós Károly és Bánffy Miklós után ismét sikerre vezette a magyarországi színpadokon, először és eredendően *költő*, akinek megérdemelt helye van az egyetemes magyar költészetben.

Korán indult; 1933-ban született Szatmár egyik külvárosában, Szatmárhegyen, és az ötvenes évek elején már az irodalmi sajtó közli verseit. Szülővárosából hamar elkerült: Bukarestbe az Ifjúmunkás című lap szerkesztőjének, Kolozsvárra egyetemi hallgatónak, a külváros, a munkásközösség és az „ipari táj” élményeit azonban itt szerezte meg. Később szeretettel, nosztalgiával, egyszersmind enyhe kritikával emlékezik meg a városról: „Ez hát a város: stílus teremtető stílustalanság. / Lapos, de rangos alföldi porból hordta a hantját. / Temetőjében nyögtek a gótok: barokk a kriptá, / S csak Biedermeier mosolyog, tudva, hogy mi a titka. / Céhes legények nyeltek pofont, szót s majsztoltak kolbászt. / Latin tanárság civisek ellen hegyezett plajbászt. / Szűrösök csíptek farba s becsíptek nyakalva óbort, / Tiszteletes jött, templomba mentek: tisztulni jó volt.” A lapos vidékről, a kisváros „biedermeier” hangulatából került országos dolgok közé: mozgalmi szervezőnek, újságírónak, ígéretes fiatal költőnek. Első versei, melyeket 1957-ben *Piros madár* című kötetében gyűjtött össze, az emelkedés élményéről, a megnövekedett felelősségről, a kitágult horizontról szóltak tehát. József Attila munkásverseitől és Majakovszkij lendületes költészetétől tanult. Egy egész nemzedék bizalmát, derűjét kívánta kifejezni, a forradalmi hit ódáit fogalmazta meg.

*Álomlátón mindent megtevők!
Krisztusi küldetésű korosztály,
ne hullajtsd le fejed!
Hajdani vak cselekvő, pisszt se tűrő,
forrongó agyvelő,
ifjúságom, próbálj álmodni még!*

— írta első kötetének címadó versében.

Aztán sorsa váratlanul és tragikus módon éles fordulót csinált: midőn Szabédi László vonat elé vetette magát, a romániai magyar művelődés történetének egy drámai pillanatában, Páskándi Géza (több társával: fiatal írókkal és tudósokkal együtt) börtönbe került. Nem hiszem, hogy szemérmesen hallgatnunk kellene erről a sorsfordulatról, hiszen Páskándi költészetének átalakulása érthetetlen lenne nélküle. (És az életút alakulása hatott drámáira, dramaturgiájára is!) Igaz, erről a megpróbáltatásról a költő nem beszél. A versek szövegében, hasonlat- és képanyagában azonban ott vannak nyomai: „helyettetek álmodtam füledt fabulát priccsen” — írja *Mert helyettetek* című versében. *Hunyorgó rémülettel* című művében pedig — Van Gogh fényeinek csodálata nyomán — a szabadulás fájdalom-boldog, fel-emelő-szorongató emlékéiről tesz vallomást: „hunyorgó rémülettel, mint pincebogár járdai fényre / hunyorgó rémülettel nézek a képre / mert jaj gyanús ez a fény ez a szín mint a rabnak / ki körüllesvén szorongva érzi magát szabadnak / midőn mö-

götte maradtak a cellák...” A sérüléseket nem lehet elfelejteni, emlékük visszatér a költői szemléletben, az asszociációk rendjében, a versek képanyagában, fordulataiban.

A hatvanas években aztán, ismét szabadon, újra kellett kezdenie a költői pályát, az eszmélkedést. Mindenekelőtt újra meg kellett fogalmaznia közéleti hitvallását, világnézetét. Ez történt meg *Újra Leninről* és *Öreg munkások* című verseiben: az elsőkben a szocializmus és a marxizmus megújulását (vagyis eredeti forrásaihoz történő visszatérését) üdvözölte, a másodikban hűségét, eredeti és természetes elkötelezettségét vallotta meg. Páskándi a sérelmek ellenére is szocialista maradt, legfeljebb azt ismerte fel, hogy nem személyekhez, nem a tévedés kockázatával készült politikai döntésekhez, hanem az ügyhöz, az eszméhez kell hűnek maradnia. „Fároszod nem személy szeszélye, hanem a törvény. / Maga a míves emberiség...” — írja a *Törvényben*, a szocialista gondolat eredeti humanisztikus lényegét és küldetését látva meg. Ezért üdvözölte azokat a történelmi fejleményeket, amelyek a szocialista társadalom demokratizmusát és emberségét bontakoztatták ki. „Együttélés: édesvízű tenger: ragyogjanak halak s virágok” — jelenti ki *Szaporodnak a jó fogalmak* című versében, igent mondvá az együttélés (a békés együttélés és a nemzetiségi együttélés) elveire és eredményeire. E versekből is kitetszik, hogy Páskándi közéleti gondolkodása elmélyült, hogy az indulás vakmerő bizalmát, felhőtlen derűjét meggondoltabb bizalom és etikus elkötelezettség váltotta fel. Az etikai komolyság, a tartalmasabb közéletiség nonkonformista meggyőződést hozott; ennek a nonkonformizmusnak a jegyében idézi fel Páskándi a tüzes trón gyötrelmében és fenségében megdicsőülő Dózsa György alakját (*Tűzevő Dózsa*), azt a Dózsát, akit az új romániai magyar költészet (Páskándin kívül például Székely János) nemcsak a forradalom, hanem a következetes erkölcs, a helytállás hőisévé is avat.

Páskándi szociális kötelékei és világnézeti meggyőződése sértetlenül állták ki tehát a megpróbáltatásokat. Közérzete mégis elborult, kortársainál korábban és hevesebben élte át a modern ember, az elmúlással szembekerülő költő személyes konfliktusait. Az elmúlás melankóliája és a magány szomorúsága vett rajta erőt. Ifjúságától búcsúzott *Az utolsó bölény* soraival: „elcsörtet méla ifjúságom / orgonásban, borókák között / elcsörtetnek illataim / cserjésen akác alatt / elcsörtetnek színeim...” *Ének* című versében pedig a magányról panaszkodott: „Magányba öltöztem. / Egyszeriség sólyomtollát / Ekemül feltűztem.” És az elégikus közérzetet ábrázolja a *Holdbumeráng*, a második és mind ez ideig legújabb verseskötet (1966) címadó költeménye is. Páskándi sorra átéli a modern költő bölceleti dilemmáit: azt, hogy a létezésre valójában nincs magyarázat, hogy a pusztulás, bármilyen felháborító is, elkerülhetetlen, hogy a személyes ember ki van szolgáltatva a mindenség teremtő és rontó mozgásainak. Hogy az anyag végtelen, s hogy az ember eltörpül e végtelenség méretei előtt.

Ezeket a szorongató felismeréseket növeszti költői mítosszá Páskándi újabb költészetének hangsúlyos és nagyszabású verse: *Az Örömröntő Angyal* (1969). Ez a vers a kozmikus világ és a személyes ember kapcsolatának mítoszáat alkotja meg: arról a szorongásról és bizonytalanságról beszél, amely a megismerés, a tudás nyomán keletkezik. Az ember a mindenség törvényeit fürkészi, titkait lesi, s közben rádöbben arra, hogy tudása nem boldog elégedettséget, inkább szorongást okoz. Megismerése nyomán csak szaporodnak a kérdőjelek, eszméletének régi (klasszikus) biztossága és harmóniája tovatűnt, s egy „örömröntő angyallal” kell szembenéznie: a valságba került tudás, a vergődő eszmélkedés ősokával, a mindenségben tapasztalható diszharmónia, a modern filozófusokat kísértő semmi „angyalával”, aki kételkedést és kétségbeesést hoz, nyugtalanságot és belső bizonytalanságot okoz.

*Rólam emlékeznek meg gyásszal a Történelmi Közérzet örömnünnepein
Szavak társítása, villanásai visznek tova, lebegő univerzum, hinta libbent el
Trambulin lök örömtől örömgig; látom Heraklész karja még remeg
Mint két kupola alám s fölém terül, de már tudja: nem ölt meg engemet*

*Nem számolhat fel sem a föld, sem az ég, sem az Isten
Nem gyilkolhat meg soha engem semmi cöveklő, kiszámíthatatlan a létem
Minden hatalomból kileng, ellebeg némán s két teremtés között a résén
Isten közérzetébe furakszom, bebúvok én, beszököm én Isten létébe is önnön*

Szünetében!

*Én, Örömröntő Angyal élet s halál forrásából itatom lebegésem
Én senkít meg nem ölök, tettem csak ennyi: az öröm szárnyában két toll közé
Beengedek egy kis szomorkás, tar eget, beszabadítom a síró levegőt*

*Minden lénynek Örömröntő Angyala vagyok én
Mint ahogy te önmagadnak Örömröntő Angyala vagy ember*

— hangzik a vers néhány hangsúlyos sora. A mítosz, amelyben a válságba került gondolkodó ember nyugtalanságát sikerült Páskándinak megfogalmaznia.

A gondolkodás egyensúlya elveszett tehát, a küzdelem etikája mégis eleven és folyamatos lehet. Páskándi nem nyugszik bele a válságba, a mindenséggel szembe kerülő magányos ember helyzetébe, s legfőként nem nyugszik bele a pusztulásba, az élet tűnékenységébe, korlátozottságába. Új verseiben van valami „metafizikai” nyugtalanság, valami bölcséleti lázadás. „Gyere pajtás, tegyünk a halál ellen valamit” — mondja *Önéletírásában*, mintegy költői program gyanánt. És lehetőségek után kutat, hogy vajon mit is tehetne, milyen fegyverekkel vértézhetné fel magát. Egyik lehetőség a szerelem. Páskándi szerelmi költészetének bölcséleti súlya van: nem pusztán egy érzés megfogalmazása, hanem kihívás és tiltakozás, amely a múlt időn próbál győzelmet aratni (pl. *Simogass* című versében). E győzelemnek egyetlen esélye van: nem az, hogy meghosszabbítja az életet, hanem, hogy megnöveli intenzitását, tartalmasságát, azt a személyes időt, amelynek fogalmát a modern líra (pl. Apollinaire) Bergson filozófiájától tanulta meg. Az intenzitást (a bergsoni „tartamot”) azonban nemcsak a szerelem páros érzésével lehet megnövelni, hanem azzal is, ha valaki átéli egy tágasabb közösség sorsát és hagyományait. Páskándi az emberiség hatezer éves fejlődésére, kultúrájára gondol. *Hatezer harminc év* című verse először az újrakezdés lendületét idézi, amellyel fiatal költő korában indult, egy „új történelem” hajnalán. De csak azért, hogy végül a folytonosság, a kulturális örökség, a humánus hagyomány mellett tegyen hitet: „Hatezer harminc... életem toldom / ős hevülethez”.

És végül a pusztulás ellen viselt harc fegyvere maga a mesterség: a költészet is. Páskándi cselekvésnek tudja a költészetet, cselekvésnek, amely valamit, bármi keveset is, de alakít a világ arcán, s amely éppen ezért értelmet ad a költő korlátozott és eltűnő létezésének. „Utánam: / özönvízként — / az ének” — fejezi ki ezt a hitét az *Utókor. S Bráncuși halála* című versében is arról szól, hogy a művész életének értelme az, ha valami maradandó nyomot hagy a léten, az anyagon. Hiszen a költő már azzal is megváltoztatja a világ képét, hogy megnevezve meghódítja a dolgokat, a tárgyakat. „A névadás a tárgyak és dolgok emberi meghódítása” — írja mottó gyanánt *Anonymus* című verse fölé.

A világ megváltoztatása az etikát érinti (legalábbis Páskándi tisztultabb, felnőtt meggyőződése szerint). A költészet így lesz egyszerre esztétikai és etikai vállalkozás. „Egyetlen elkötelezettség a művészetben — mondja Páskándi *Gondolatok líráról, művészetről* című írásában —: az esztétikai értékhez való ragaszkodás. Persze az esztétikai érték fogalmában az etikai mozzanat is jelen van. Az etikai mozzanatban pedig a *szociális* is jelen való.” A költészet ezért igazságkeresés lesz, egyszersmind küzdelem, amely az igazságot és az emberséget akarja győzelemre segíteni; még akkor is, ha tudja, hogy az írott szó, a vers csak korlátozott győzelmi esélyekkel rendelkezik. „Hétféjú sárkányt ölök én is / Ceruzával” — vallja Páskándi: azzal a hittel, amit a küzdelem megkíván és azzal az öniróniával, amit a költő helyzete szükségessé tesz (*Képzélet*). Ismeri tehát a hivatás lehetőségeit és korlátait, mégis vál-

lalja kemény fegyelmét, konok erkölcsét, kényszerítő feladatait. És erről a belső parancsról, morális kényszerről tesz vallomást *Prédikáció halaknak, A rekedt Armstrong és Hogy a fogalom ki ne vesszen* című verseiben. „Ó énekelj, / rekedten is, / ha már dalolni idelöktek” — fordul Armstronghoz, az énekeshez, egyszersmind önmagához. Biztatást fogalmazva és ars poeticát.

2

A költészet olyan ügy, olyan esztétikai-etikai-szociális feladat, amelyre Páskándi életét teszi, élet és költészet ezért a legszorosabban összefügg. A természet vagy a tárgyi világ leírása személyes tartalmat nyer, a dolgok képe és a személyiség állandóan asszociatív kapcsolatba kerül. Ez a kapcsolat jön létre például a *Szitakötő*, a *Galvani békája* vagy a *Temetőbogarak* című versekben. Sőt maga az élet is költészeté válik, nemcsak a költészet anyagává, hanem lírai tevékenységgé lényegül. „Páskándi lírájának alapigénye ugyanis — írja Láng Gusztáv, a kolozsvári egyetem fiatal tanára — a költészet és a költészet tárgya közötti válaszfalak lerombolása; egy olyan költői szemlélet kialakítása, amely nem éri be a valóság érzéssé és intellektuális tanulsággá szublimált képmásával, hanem a valóságnak a köznapi lehetőségeknél teljesebb meghódítását jelenti. A lét nem a költemény fölényesen kezelhető nyersanyaga a számára, hanem olyan eleven folyamat, mellyel költő és verse állandó küzdelemben hullámozik, sodródik és formálódik együtt.” Láng Gusztáv az *Óda* című verset idézi ennek a költészetannak az igazolására; idézzük mi is:

*Nincs időm főztöd dicsérni, hosszannát
zúgni: eszem éppen —
Nincs időm tested vonni babérba:
simogatlak —
Nincs időm, Anyag, művedet koronázni,
hiszen élelem!*

Élet és költészet egységéből következik, hogy Páskándi mintegy „átpoetizálja” a valóságot, az életet. Ez az „átpoetizálás” nem ismeretlen a romániai magyar líra hagyományai között, más-más alakban és módon Dsida Jenő és Salamon Ernő hirdette meg és gyakorolta ezt a poétikát. Páskándi is költészeté avatja a valóságot, költői összefüggésbe állítja a dolgokat, s ezt főként a *játék*, a játékoság eszközeivel éri el. Játék és vers egymást kiegészítő fogalmak, a költészet születése óta rokonok. És a játék ebben az összefüggésben nem komolytalanság, nem multság és nem szórakozás. Ellenkezőleg, a gyermeki játék komolyságára, kutató és felfedező igényére utal. „A »poiesis« — olvassuk Huizinga *Homo ludens* című híres könyvében — játékfunkció. A szellem játszóterén zajlik le, saját külön világban, amelyet a szellem alkot magának. Ott a dolgoknak más az arcuk, mint a közönséges életben, és nem logikai, hanem más kötelek révén függnek össze egymással. Ha a komolyságot úgy értelmezzük, ahogyan az élet józan pillanataiban, akkor a költészet sohasem teljesen komoly. A komolyságon innen áll, ott ahol a gyermek, az állat, a vadember és a látnok állanak, az álom, az elvontság, a mámorosság és nevetés birodalmában.” Ha eltekintünk a fogalmazás szellemtörténeti jegyeitől, Huizinga a költészet egyik igen fontos tulajdonságára hívja fel figyelmünket: a vers játékoszokrális lehetőségeire. Ez a játékoság érvényesült Kosztolányi Dezső, József Attila és Weöres Sándor költészetében, és ez hatja át Páskándi eredményeit.

Maga a kolozsvári költő is a játék komolyságára figyelmeztet abban a nyilatkozatában, amelyet Huszár Sándornak adott (*Az író asztalánál*. Bukarest, 1969.). Mint mondja: „... a játék is lehet véresen komoly. A játék szó eredeti értelmében sem más, mint az élet gyermeces utánczása. A legártatlanabb gyerekjátékban is pokoli létanalógiákat fedezünk fel. És ugyanúgy, mint a gyerekjátékban, a költői vagy

színpadi játékban is olykor tragikus létviszonylatok vannak." Ezek a „tragikus létviszonylatok” ötlenek formát Páskándi játékos és ötletes verseiben, költői aforizmaiban. „A nyúl miatyánkja rövid: / az ámen előtt lelövik” — hangzik a *Nyulak miatyánkja*: aforizma a pusztulás témájáról. „Sírkő legyen? hej, unalmas! / Hegyek orma? hej, hatalmas, / Utcakő? hisz rám taposnak... / Vesekő? az orvosoknak? / Szobor legyen? ledöntenek, / azzal tán, hogy kiöntenek... / Parittyakő? olykor csábít, — / ha tudnám, hogy jó sokáig, / öröklétig egy-egy Dávid / röpitene Góliátig!” — szól a *Kő-dilemmák*: ötletes futam a nonkonformista magatartás témája körül.

A játék számos témában és hangnemben ölt alakot. A *Hagyakozás* az irodalmi életet fricskázta meg: „Szép ajándék: egy rím-készlet: / a nagyon rossz költőké lesz. / Életszegény novellisták / kapnak majd egy téma-listát.” A *Gyermekvers* és a *Szoknya-virágok* az erotikát szólaltatják meg játékosan: „Emeli szoknyája kelyhét, / láttatja dombocskák pelyhét. / Élces szellők harapják / hátulringó barackját”. A *Mennyi szép lány*... Propertius egy sorának („Sunt apud infernos tot milia formosarum...”) játékos parafrázisát adja. Az *Ujjasjáték* pedig egy elterjedt gyermekjátékot ír körül, igazolva, hogy a gyermekvers és a komoly költészet természetes módon egészíti ki egymást Páskándinál. (*Tündérek szakácskönyve*, *Szebb a páva, mint a pulyka* és *Zápfog király nem mosolyog* című könyveinek gyermekversei, történetei éppúgy hozzátartoznak költői művéhez, mint például Weöres Sándoréhoz a *Bóbita*. Ötletességük, játékoságuk és ritmikai kísérleteik révén készítik elő vagy egészítik ki a lírai verseket.) De a játék alkalmá és eredménye a groteszk is, amely gyakran ad ironikus-önironikus hangulatot Páskándi epigrammaszerű futamainak (pl. *Képzelet* című versében). És végül a játék ösztöne és kedve hozza létre a költészet formai játékait, a versalak változatosságát, az ütemezés bravúros kísérleteit és főként a rímjátékokat, amelyek a nyelvben meglévő ötletes lehetőségeket, zenei hangzásokat aknazzák ki. „Tűzbirodalomban / őz-riadalom van”, „Sziklán az őzbak / áll, mint az ősz pap”, „Naspolya, naspolya, / borjúnylv ráspolya”, „Most igazán csurdé / a purdé. / Most igazán facér / a pucér” — hangzanak ezek a játékos nyelvi ötletek, Kosztolányira vagy még inkább a népköltészet megoldásaira emlékeztetve az olvasót.

Mert a népköltészet örökségének, nyelvi és ritmikai formáinak, jelképességének igen nagy szerepe van Páskándi Géza verseiben. Úgy tetszik, a régi szatmári népdalkincset, az alföldi balladák formaképző anyagát és mitológiáját, habár gyermekként találkozhatott vele, máig sem felejtette el. Csak egyetlen példát említenék: a *Táncos liánok* ugyanazt a balladával rokon népi liturgiát idézi fel, amelyet korábban Sinka István (az ugyancsak alföldi peremvidékről: Nagyszalonta környékéről származó költő) szólaltatott meg híres versében: az *Anyám balladát táncol* soraiban.

*Mikor a gyertyák porig égtek,
még anyám eljárta a végét:
egy szál virág körül koszorút táncolt...
A juhászok meg már csak nézték,
hogy az égen hold ballag át
s csudálja nagy, fehér szemmel
anyám lábán a balladát.*

— hangzik Sinka István balladája. És Páskándié, ugyanazt az élményt és szertartást mondva el:

*Nagyanyám tánca jaj, de rég volt!
Kontya alá illesztett kéz volt!
Táncos népség, illegó ország,
hajfonattal koszorús orcák,
mezőn nyugovó szilaj-pásztorság,
kerek igazság, tojásdad orvság.*

A népköltészet leleményeinek hatását mutatják azok a versek is, amelyek a mondóka (*Sirató-asszony éneke*) és az altatódal (*Altatódal, altatások*) stílusesszüközzeit kamatoztatják, amelyek a népi Biblia-élmény nyomán nyernek megfogalmazást (*A költő asszonya, Hó jászla*), illetve amelyek a dal alakzatát választják kifejező forma gyanánt (pl. *Nyírfalomb, Pillangószárny, Rózsaszín holdak, Gólyahír*). A népköltészet dallamos nyelvére emlékeztet igen gyakran Páskándi verseinek zeneisége is (*Csodakék álmot*). Általában ő is azzal a tudatos érdeklődéssel fordul a népköltészet „tisza forrása” felé, mint nemzedéktársai: a romániai Kányádi Sándor és Szilágyi Domokos, a hazai Juhász Ferenc, Nagy László és Csoóri Sándor. Ennek az orientációnak természetesen Bartók a mestere; Páskándi számára is felszabadító élményt, művészi példát jelent a bartóki zene. Erről írta félig vallomásos, félig játékos versét: a *Bartók-félfüllel* című költeményt.

Az imént körvonalazott poétika, vagyis az élet és a költészet összetartozásának hite, a játék és a vers egységének tudata alakította ki Páskándi asszociatív versképző elvét, amelyet ő „transzcendens grammatikának” nevez. Ezt az elvet a már idézett *Gondolatok líráról, művészetről* című esszéjében pendítette meg. A gondolat lírájáról beszél, az „ideák poéziséről”. „Ebben a költészetben — mondja — a külső világ csakis a lírai idea megvilágítójaként érdekes a lírikus számára [...] Ennek a költészetnek kis túlzással ilyen meghatározását is adhatjuk: valamifajta *transzcendens grammatikát* próbál teremteni, egy meglévő világot asszociatív támaszpontul használni, amelyről kibocsátja új és új asszociációit, amelyek eddig csupán a lehetőségben szunnyadtak.” A képtársítások felszabadításáról van szó tehát, a metaforák szabad röptéről, amely bizonyos módon és mértékig a szürrealizmussal rokon. „Ág-hegyről ághegyre / a madár / nem röpül / nem sétál / nem jár — / szabadon asszociál” — hirdeti Páskándi tréfás költészettana (*Tanversezet*). A szürrealizmussal való összevetés azonban csak bizonyos mértékig jogosult: Páskándi verseit ugyanis a gondolat fegyelmezi, a költemény egy eszme kifejezésének szolgálatában áll, s ezért legfeljebb technikailag használja fel a szürrealizmus vívmányait.

Ez a technika két módon érvényesül: egyrészt azokban a versekben, amelyek önmaguknak teremtenek formát, s parttalanul áradva, képhalmazokat görgetve érzékeltetnek valamely elvontabb gondolatot. Ilyen volt Páskándi összefoglaló nagy verse: *Az Örömrontó Angyal*. A másik technika ennek éppen ellentéte: azokban a versekben jelentkezik, amelyek aforisztikus módon, minden szóban súlyos jelentést rejtve, sőt a szünetek, a csend szemantikai lehetőségét is kihasználva adnak alakot a költő eszméinek, érzéseinek. Ezt a versépítő eljárást használja a *Hó jászla* című költemény, amely bibliai asszociációkkal idézi fel a születés csodáját, anya és gyermek természetes kapcsolatát: „És a tejből tollu lett pihe / És hó jászla és őzike / És ablakon fehér darázs zörög / És a tejből tollu lett pihe / Fehér cérnácska csordogál / Hó lesz a tejből / Hó / Anyám”. A szabadság és a fegyelem, az asszociatív líra kötetlensége és a gondolkodás konok szigora azután együttesen építi meg a Páskándi-verseket. Amelyek grammatikája lehet „transzcendens”, a benne testet öltő gondolat azonban nagyon is „antropologikus”. Az embert állítja a költészet fókuszába, az ember örömről és szorongásáról, emlékeiről és hivatásáról beszél.